

Új Köznevelés, 2023/3.

Közösségünk kincse, a rovásírás

<https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/kozossegunk-kincse-a-rovasiras>

Pompor Zoltán beszélgetése Friedrich Klárával

Az országot járva sok helyen találkozunk rovásírásos helységnévtáblákkal, a tankönyvekben leginkább a történelem vagy a hon- és népismeret tantárgyhoz kapcsolódva, a székelység hagyományai között olvashatunk a rovásírásos ábécéről. Mindenképpen nagy fába vágja a fejszét, aki szeretné a magyarság kultúrkincsének ezt a jellegzetes elemét továbbadni a következő generációk számára. **Friedrich Klára** immáron több mint 30 éve foglalkozik a rovásírás megismerésével és megismertetésével, tankönyvek, módszertani kiadványok fűződnek nevéhez. Vele beszélgettünk a rovásírás jelenéről és jövőjéről, arról, van-e, lehet-e helye a digitális korban ennek az ősi székely írásnak.

Milyen személyes kapcsolat fűzi a rovásíráshoz? Kiktől tanult, kik voltak a mesterei, példaképei?

A rovásírásos ábécét édesapámtól tanultam a Sió partján a Tolna vármegyei Ozorán, tízéves lehettem akkor. Horgászás közben próbálták összeszededgetni a betűket emlékezetük morzsáiból a falusi tanítóval, *Pintér Endrével*, ágakat törtek le és a parti homokba írták, otthon aztán papírra is leírtuk az ábécét. Az édesapámtól tanult jeleket először titkosírásnak használtam, hosszú évekkel később kezdett el érdekelni az írás története. A kerületi könyvtárban nem volt róla anyag, így a Széchényi Könyvtárban kerestem adatokat. Ezt

persze még nem lehetett kutatásnak nevezni, de később nagyon sokat tanultam az akkor elolvasott könyvekből.

Fischer Károly Antal, Csallány Dezső, Magyar Adorján, Sebestyén Gyula könyvei voltak az első olvasmányaim, majd *Forrai Sándor* művei, akinek volt egy 125 nagy méretű táblából álló vándorkiállítás. Az idén 110 éve született rovásíráskutató életműve és önzetlen tudományszolgálata miatt vált példaképemmé. De meg kell említenem *Torma Zsófia* erdélyi történész-régészt is, akinek munkássága ugyancsak lenyűgöző. Mindezek mellett sokat tanultam még a régi rovóktól is. Férjemmel, *Szakács Gábor* újságíróval, rovásírásversenyszervezővel bejártuk az egész Kárpát-medencét, hogy felkeressük a még látható rovás emlékeket, így sikerült a szakirodalomban még le nem írt rováskarcolatokat is találni, például a székelyudvarhelyi Jézus szíve kápolna belső és külső falán. Ezek a helyszínek is tanítanak. Sokat tanultunk egymástól a versenyekre felkészítő oktatókkal is, akik az egész Kárpát-medencéből érkeztek.

Milyen ma Magyarországon a rovásírás megítélése?

Rendkívül bonyolult és sokrétű: a rajongástól a primitív firkának minősítésig minden előfordul. A 25 évvel ezelőttinél talán egy kicsit jobb már a helyzet; akkoriban, ha elmentünk előadást tartani, a hallgatóságból legfeljebb egy ember hallott valamit a rovásírásról. Viszont az előadás után egyhangúan azt kérdezték: miért nem tanultunk erről az iskolában? Sajnos még napjainkban is ez a fő kérdés a rovásírással kapcsolatban...

Miért lehet fontos, hogy minden gyermek – akár iskolai keretek között, akár a nonformális tanulás során – megismerkedjen a rovásírással?

Elsősorban azért, mert a magyar művelődéstörténet legfontosabb elemei közé tartozik, ennek ellenére a mai napig nem sorolják a nyelvemlékek közé a rovásemlékeket. Amikor korai irodalmunk gyöngyszemeivel megismertetjük a tanulókat, a rovásemlékeket is fontos lenne bemutatni. Például a 13. századi, 200 szavas gyergyószárhegyi rovás botnaptárt, amelynek 17. századi másolatát kincsként őrzik a Bolognai Egyetemen.

Mikor érdemes elkezdni megismerkedni a rovásírással?

Játékos szinten, a hangértékek megismertetése nélkül, formaegyeztetéssel már óvodáskorban lehet. Két évtizedes rovásírás-
oktatói tapasztalatom alapján azonban azt ajánlom, hogy legkorábban az általános iskola negyedik osztályától kezdjük taníttatni a gyerekeknek a rovásírást, hiszen az első három tanévben alakul ki a latin betűs olvasás-írás-helyesírás készségszintű, alapos elsajátítása. Elsősorban nem a rovásírás sajátosságai (például a jobbról-balra írás) miatt kell megvárjunk a harmadik osztály utáni időszakot, hanem a tanulók terhelhetősége, érettsége, figyelmének még nem elégséges megoszthatósága miatt.

Mitől jó egy pedagógiai megközelítés a témához?

Főként attól, hogy a tanítók, tanárok ismerik a gyermekek életkori sajátosságait, hogy milyen fogalmakat képesek megérteni a különböző életkorokban. Így tudnak olyan gyakorlószövegeket adni rovásírásból, ami az életkoruknak megfelel. Az is szerencsés, ha hozzá tudják kapcsolni a magyar nyelv és irodalom, a történelem vagy éppen a földrajz tananyagához. Ezen ismeretek nélkül még az sem érthető számukra, mit jelent, hogy „Székelyföldön maradt fenn a legtöbb rovásemlék...”

A digitális kor gyermekei számára el tud-e képzelni egy applikációt?

Vagy a rovásírás erősen kötődik a manuális tevékenységhez (faragás, írás)?

Ezt nem ellenzem, csak fontos, hogy a hiteles rovás emlékek betűit használják fel hozzá. Szeretném azonban ezt a fejlesztést fiatal tanárookra, rovásírás-oktatókra bízni. Az életem jelentős részét úgy éltem le, hogy nem volt személyi számítógépe senkinek. Magam is 50 éves korom után tanultam meg használni a számítógépet, és nagyon megszerettem.

A billentyűk nyomogatása, még ha rovásbetűk vannak is a billentyűkön, nem írás, hanem gépelés. Ez a latin betűs írásra is vonatkozik. A kézírás fejleszti a finommozgást, a szem-kéz együttműködést, jobban elősegíti a maradandó bevésődést az agyba, mint a gépelés. Nem rögződik annyira, amit gépen olvasunk, mint amit papírkönyvben. Világszinten hatalmas szellemi veszteség lesz, ha eltűnik a kézírás és a papírkönyv olvasás.

Milyen eszközökkel lehet a rovásírást megőrizni a következő nemzedékek számára?

A cserkészmozgalom, a szakköri mozgalom, a versenyek, hagyományőrző mozgalmak és a táborok, a családon és a baráti körön belüli továbbadás fenntarthatják, megőrizhetik a rovásírás széles körben való jelenlétét, de a biztos megoldás az lenne, ha 5. osztályban a tantervbe építve és nevesítve a magyar nyelv és irodalom tantárgyon belül legalább 10–12 órában oktatnák.

Gazdag módszertani munkásságából melyik könyvet ajánlaná annak a pedagógusnak, aki szeretné megismertetni osztályával a rovásírást, de nem tudja, hogyan kezdjen hozzá?

A Módszertani útmutatót, mert hiába írtam 20 éve egy tankönyv-

munkafüzetet, sok tanár, tanító nem mer belevágni a rovásírás tanításába egy részletes módszertan nélkül. Ebben az útmutatóban nemcsak a betűtanítás lépéseit ismertetem, hanem kitérek a rövidítéses rovásírássra, számrovásra és a sajátos nevelési igényű gyermekek rovásírás-tanítására is.

